

Dissertatio Historico-Philologica De Locis Et Temporibus, Quæ Fideles ante legem ceremoniale Precibus destinarunt

Rostochi[i]: Typis Nicolai Schwiegerovi[i], [1720]

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1003414133>

Druck Freier Zugang

phil

RU ~~theol.~~20.Nov.1720

Wokenius, Frc.

Dissertatio Historico-Phuologica *651*
De

LOCIS
ET
TEMPORIBUS,

Quæ
Fideles ante legem ceremonialem
PRECIBUS
destinarunt.

Quam
FELICITANTE VOTA UNITRINO,
&
Indulgente Ampl: Ord: Philosoph:

In
Inchyta Acad: Rostochiensis

PRÆSES
M. FRANC. WOKENIUS,

Gymn. Regii Neo-Sed. hodie Con-Rect.

In
Auditorio Maximo.

Anno MDCCXX. d. 20. Nov.

horis solitis,

MODESTÆ DISPUTATIONI

exhibet,

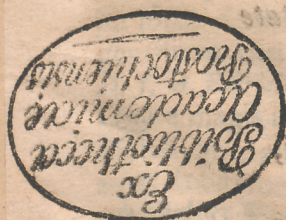
RESPONDENTE

PAULO SWIETLICKI,

Osteroda-Boruffo.

ROSTOCH, Typis NICOLAI SCHWIEGEROVI, Ampliff. Senat. Typogr.

1720

SPLENDISSIMO COLLEGIO SENATORIO,
ACADEMIÆ ROSTOCHIANÆ
COMPATRONO

munificentissimo,

VIRIS

MAGNIFICIS, *Præ-Nobilissimis, Consultissimis,*
Amplissimis, Prudentissimis,

DMNIS. CONSULIBUS

GRAVISSIMIS,

DOMINO SYNDICO

FULGIDISSIMO,

DMN. SENATORIBUS

SPECTATISSIMIS,

REI ET PUBLICÆ ET LITERARIÆ

PROMOTORIBUS DEXTERRIMIS,

Civitatis florentissimæ

fulcris præstantissimis,

PATRONIS AC FAUTORIBUS

nullo non honoris cultu

perpetim afficiendis,

Preces pro perpetua eorum incolumitate

ardentissimas pollicetur,

Obsequia paratissima spondet,

& simul,

In tesseram animi observantissimi,

præsentem dissertatiunculam

offert & dedicat

TANTORUM NOMINUM

Cultor perpetuus,

M. FRANC. WOKENIUS.

علي قوة الالب والابن وروح القدس

PRÆFATIO.

Antiquos Maxicanos, iter
facientes, in via quædam vel antiquata, vel minio-
ris momenti, spargere, *Bry in America P. IX. p.*
192. annotat. Ipse vero ego in itinere constitutus,
paucula de antiquorum fidelium precibus præ-
libare constitui, externas quoque quasdam cir-
ca priscos precantes circumstantias consideratio-
ne dignas esse, ratus. *Judæi siquidem in preci-*
bus veterum ritus tenacissime observare se putant & זמנין הלהא ביומא
ערכ ובוקר וצהריו precati, formulam, gestus & cuncta alia, ex di-
ctamine אנשי כנסת adhibentes, juxta *R. Jagel* in טוב לקח טוב ita orare
tenentur, ut quilibet sibi dictum putet: לא יוסיף ולא ישנה ממטבע: שמטבעו חכמים כבירות:
ritus fuere ad palatum, e. c. lotio ante preces, quam de Priamo olim
Homerus Iliad: ζ refert, quod jussit χερσὶν ὑδάτι ἐπιχεῖναι ἀκήρατον, &
ita lotus demum orationi vocarit. Tantem & ipsi Christiani antiqui
gentilium ritu antiquo, residendi post preces, sunt delectati. Vid:
D. J. A. Fabricii P. III Cod. Apocr: N. T. p. 800. sqq. Tanti valet antiquitas.
Quare magis adhuc miror antiquos Pomeraniæ hæreticos, *Buz, Keller*
dictos, qui non solum ritus immutarunt, sed, cum aliis tetrīs βδελύγματα,
nulli dubitarunt, ipsam orationem Dominicam pervertere h. m. *Bader*
use / holder Buse / zuber warestu über / ist bistu unter. Vid: *Anon: Chronal:*
Pom: Msc. ad an: 1444. a cujus recensione paullulum discedit, cum *B.*
Cramero in der grossen Pommer. Kirchen-Chron: L. 2. c. 41. p. 104.

A 2

B. Mi-

B. *Micrahius in Pomerania L. III. Sect: 2. p. 646.* qui tamen subdubitat, anne Hussitarum adversarii hæc confinxerint; quod vero vix probabile inter alia ob id videbitur, quia hostes hi magis nocuissent Hussitis, si hæc pessima non alii cuidam sectæ, sed ipsis Hussitis tribuissent. Sed valeant perversores! Medium tenuere beati. Nos, cum plura de antiquissimis precandi ritibus dicere, & festinatio & aliæ circumstantiæ non permittant, ex illis saltim pauca decerpemus, de locis, & temporibus, quæ precibus destinarentur primi fideles, vel tribus acturi, DEum precati: *הכון הפלתי קטורת לפניך שמה כפי מנחה ערב: שיחה יהוה שמרה לפי על דל שפתי*

S. I. **O**mnium maxime antiquissimi fideles precari solebant ubicunque ipsis apparuit DEus. In hunc censum Adamum vocant nonnulli *Gen. III. 10.* Hoc vult *Mohammed in Alcorano Sur. 7. v. 22. p. 134. ed: Hinckelm:* Adamum orantem introducens: *ربنا طمنا انفسنا واني لم نغف عنك لنا وترحمنا لنا وكوحن من الغاسرين.* Quasi dixisset; Domine, male tractavimus animam nostram, & actum est de nobis, nisi tu gratiose peccata remittis. Idem agnoscit *Flavius Josephus Ant. J. L. 1. c. 2. p. m. 4.* *Αδαμος δε παρητήτο της αμαρτίας αυτον, και παρεκάλεσεν τον Θεον, μη χαλεπαίνεν αυτον κ. τ. λ.* Pariter *Jon. ben. Uziel* de suo ad l. c. addit, Adamum dixisse: *ומצותה דפקותני מעברות & precepta, quæ mihi dedisti, transgressus sum.* Inclinat etiam huc B. *Majus in Oecon: P. T. p. 243.* Quia vero alii Theologi arbitrantur, verba Adami nequaquam preces continere, & Adam t. t. inter credentes in Christum referri non potest: mittamus hoc. Vix tamen quis dubitabit, Noachum *Gen: VI. 13. sqq. VIII. 20. sqq. IX. 1. sqq.* reliquosque Patriarchas, quoties ipsis DEus apparuit, eo statim in loco DEum adorasse. Expresse *Gen. XV. 2. sqq.* de Abrahamo exstat. Sic idem Abr. in conspectu DEI oravit *Gen: XVIII. 1. sqq.* Sed hoc dicens reclamantes aud o Judæos. *R. Sam. ben Meir b. l.* ita judicat: *האיך שכחו אליו שלשו אנשיהם שהיו מלאכים שבהרבה מקומות כשנראה מלאך קוראן בלשון שכניה כדכחוב כי שמי בקרבן שלוח כמוהו וכן וירא אליו מלאך ה' כלבת אש מרה הרסנה וכחוב שם וירא ה' כי סר לראות.* Nervus dictorum est, quod hic, uti alibi sæpe, angelus DEI nomine veniat, sicuti *Exod: XXIII. 20.* Et *Exod. III. 2. 4.* Quod vero utrobique angelus apparens fuerit angelus increatus, filius DEI, Theologi orthodoxi diu demonstrarunt. Uti e. gr

e. gr. de angelo in quo DEI nomen, id fatetur *Magnif. DD. Engelken, Patroñus & Præceptus meus æternum colendus in Disp. de expulsiõne Princ. mundi p. 16.* Nihilo tamen secius alii quoquẽ ex Rabbinis audacter pro creatis decernunt angelis. *Targum Jonathani* hoc est. ונקם עיני וחמא והא הלתא מלאכין כרמות גזברין קיימין. קורמין ראשהלתו לצורך תלת מילין ארום ליה אושר למלאכא רשיריתא דמשתלחא ליתיד מן מילא חד: חד אתא למכשרא יתיה דהא שרה ילדה בר זכר וחד אתא למשזכבא ית לוט וחד אתא למהפך ית סרום וית עמורה וגו' i. e. attulit oculos suos & vidit, & en tres angeli in forma virorum stantes coram eo, qui missi ad necessitatem trium rerum, quia angelus, ad ministerium aliquod missus, non potest nisi unam rem efficere. Unus itaque venerat, ad annunciandum ei, quod Sara paritura prolem masculam, unus iterum venerat ad liberandum Lotum, & tandem unus ad evertendam Sodomam & Gomorram. &c. Eadem fere habet *Targum Hierosolymitanum*, quidam item in *Ab: Esra b. l.* nec non *R. S. Isaacides*, qui tamen aliis & sibi ipsi obest, cum addit: ורפאל שרפא. את אברהם הלך משם להציל את לוט. Sic enim unus Raphael ad duo negotia esset missus, ut Abrahamum e circumcissione ægrotantem (vide figmentum vel in *Polob. l.*), sanet & simul ut eriperet Lotum. Sic refutat suorum jam dictam hypothefin. Et e nomine יהוה aliisque circumstantiis clarum est, non solos angelos adfuisse, sed simul DEum. Hoc nobis hac vice satis est, cum nostrum hodie non sit, Theologorum componere lites, ex quibus quidam e. gr. *Majus in Oecon. V. T. p. 333* tres viros dicunt S. Trinitatis personas. Tantum dicamus, nobis magis arridere sententiam alteram, quæ dicit, unum ex illis tribus fuisse filium DEI, duos vero reliquos angelos creatos, uti statuunt, *B. Rungius in b. l. B. Calovius B. Ill. b. l. B. Varenius Decad. Mos. pag. 475. sqq. B. Qvenst. S. P. I. pag. 27. B. Rhaw. Tb. Pol. P. I. pag. 587. sqq. B. Pfeifferus D. V. b. l.* & orthodoxi communiter. Precatus ergo est Abraham, DEO apparente. Quale quid etiam *Exod. III. II. IV. 10.* de Mose legimus. Satis hujus ritus,

§. 2.

Precari porro solebant ad altaria, additis sacrificiis. Nolo quidem cum *Heideggero in ראשי אבות P. I. pag. 158. ex Apoc. III. 18.* colligere, quod Adam sacrificia obtulerit. Infirmum argumentum rem dubiam non reddit certam. De filiis vero Adami, Caino & Abele, magis constat, minimum de Abele, qui מנחה suum ex pingvedinibus, uti probabile est, accendit. *Conf. Dn. M. Fechtii Disp. de Hist. Cain. & Ab. sub magno Parente quondam hab. pag. 20.* Clarius adhuc est de Noacho *Gen. VIII. 20.* item de Abrahamo *Gen. XII. 7. 8. XII. 18. & Jacobo Gen. XXXV. 3. 14. XLVI. 1.* His vero sacrificiis externas plane preces fuisse additas, licet totidem non exstet verbis, dubitare tamen non debemus, ut commode monet *Cel. D. Buddens in Hist. Eccl. V. T. T. 1. p. 348.* Jobum quoque ante legem ceremoniam vixisse, *Calov. B. Ill. in Job. B. S. Schmidius in L. Jobi B. Ch. Chemnitius de Persona & libro Jobi c. 1. Isingius in Exercit. Histor. in Pent. p. 44. Witsius Misc. S. T. 1. p. 173. sqq. D. Buddens H. E. V. T. T. 1. p. 364. sqq.* aliique ostenderunt, quibus accessi in *Tom. 1. Med. p. 89.* Huc igitur pertinet, cum c. 1. 5. factis sacris quotidianis, precibus filios expiat. De Jethronis etiam precibus & sacrificio sacra pagina nos instruit, quem piis fidelibus ante legem annumerare, nullus dubito. Scinduntur quidem docti, an jam tum fidelis fuerit, cum Moses ejus filiam duceret in matrimonium. Huic affirmativæ patrociniū præbent *Cel. Buddens l. cit. pag. 493. D. Joach. Langius in Hist. Eccles. V. F. p. 133.* nec adeo obscure *B. Brentius in commentario ad Exod. XVIII. 9.* sacrificii rationem hanc afferens, quia sacerdos fuerit: nec non quidam in *Polo ad Exod. 11. 16. Grotius it. & Calovius ad illum l.* Alii existimant, idololatram fuisse Jethronem, sed a Mose deinde conversum. Huc inclinant nonnulli in *Polo & Calovio, & R. Aben Esra ad Exod. XVIII. 12.* scribens: וטעם לאלהים כי עתה לאלהים לאלהים הנכבד לאלהים DEO, additur, quia nunc DEUS benedictus incepit ejus DEUS esse. Quicquid vero hujus sit, tum temporis sane fidelis fuit, quod vel additæ preces, ad verum JEHOVA directæ, clarissime probant. Nec potest alicui illud dubium obrepere, quasi hoc jam ad

ad Leviticum cultum pertinuisset, quoniam (1) hoc ante legem ceremoniale latam factum est, & (2) alias contra DEI institutum fuisset, secundum quod nemo præter Sacerdotes sacrificia offerre debuit. Et bene jam diu *Isingius in Ex. Hist. in Pentateuch. p. 98, seq.* contra *Torniellum* ostendit, Jethronis adventum ante legem latam contigisse.

S. 3.

Patriarchas ne lectum quidem impurum judicasse, sed in eo quoque, pro re nata, aliquando precatos fuisse, bis exemplo suo comprobatur Jacob. *Gen. XLVII. 31. & XLVIII. 2. seq.* De ultimo loco nullum, quod sciam, dubium ortum est, quia ipse Spiritus S. clare id docet, quod Jacob decumbens, audito, Josephum ad se venire, resederit in lecto: *Lutherus: und Israel machte sich stark und sagte sich im Bette. Onkelos: ואחקה ישראל וישב על המטה Et confirmavit se Israel & resedit super lecto.* Item *Jonathan Ben Uziel: ואחקה ישראל על ורגשא: Et confirmavit se Israel & sedit in lecto. R. J. Ben. Asser, ut solet, hic querit mysteria, quod aliud sit על המטה sedere in lecto, aliud על המטה cadere in lectum, quod de impiis adhibeatur. R. Sam. Ben Meir, ipsum plane situm Jacobi determinat hisce:*

היו רגליו למטה לארץ ולכך כתוב לשנינו ויוציא יוסף אותם מעם ברכיו וגם להגיד חזקו של יעקוב שכל דברי צוואתו עש' כשיב ורכליו על ארץ ער שסיים כל דבריו ואח"כ ויאסף היו רגליו למטה לארץ i. e. fuerunt pedes ejus ea lecto in terram erecti, secundum quod in lingua nostra dicitur. *Gen. XLVIII. 12. & abstulit Joseph eos (filios suos) a genibus ejus.* Etiam cum a nuncio confirmatum Jacobo, cum rediret, omnia quæ præceperat, se executum: tunc pedes ejus protensi in terram, donec finisset omnia verba sua, & postea tunc scribitur, & collegit pedes suos in lectum h. e. congregavit in lectum. &c. Quicquid hujus sit. Nobis sufficit, quod in lecto orationes & benedictiones fecerit, Major vero difficultas est in altero loco *Gen. XLVII. 31.* ubi Ebraeus textus habet:

וישתיחו

113

8
 וַיִּשְׁתָּחוּ יִשְׂרָאֵל עַל-רֹאשׁ הַמִּטָּה B. Lutherus vertit: Da
 neigete sich Israel auff dem Bette zu Häupten: Onkelos:
 וסגיד ישראל על ריש ערסא incurvarit se Israel ad caput lecti. Ben
 Ulfet eadem habet, tantum pro ערסא habet דרגושה Targum Hie-
 rosolymitanum ושבח ישראל על ריש דרגושה & laudavit (Deum)
 ישראל ad caput lecti. Nec dissentiunt Rabbinii quoad vocem מטה
 המשתחוה לאל על ראש b. l. מכלל יופי הכמה הראוי כו מנשה ונקראת
 כן לפי שהארץ שוכב עליה ופושט עצמו ונשעו עליה
 i. c. inclinavit se Domino ad caput lecti in quo cubabat. Diciturque su-
 per lecto, uti mihi videtur, quia in eo se extendit, & appellatur ita,
 quia homo cubat super lecto & extendit membra sua & dormit. Suffi-
 cienter hoc probabit, Judæos in eo convenire, quod in lectum
 se reclinaverit Jacob. Sed ingens dubium occurrit nobis Christia-
 nis solvendum. Ebr. XI. 21. in eam deducit exegetas opinionem,
 quasi tempore Apostoli non מטה lectus, sed מטה baculus, existi-
 tisset h. l. quia Apostolus videtur uti versione LXX. h. l. de Ja-
 cobo scribens: προσεκύνησεν ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς πάβδου αὐτοῦ. Qvi sensus
 si in nostro loco foret, alius plane, quam diximus, precandi ritus
 adesset, in quo tamen exponendo ne quidem interpretes conve-
 nirent. Sunt enim, qui antumant מטה falsum esse, & מטה ex
 allegatione Pauli restituendum. Sed hi sunt fere, qui ut latus
 ecclesiæ pateat, divinitatem punctorum vocalium negant. Cle-
 ricus quando vertit: *Inclinavit se in cervical*; Apostoli allegationi
 non satisfacit, & famosum verbi significatum negligit. B. Vare-
 nius in Decad. h. l. p. 567. Majus in Oeconomia N. T. p. 420. Buddeus
 l. c. p. 338. seqq. & quos his Dn. M. Starkius in Not. in Epist. ad
 Ebraeos p. 88. addit, autumant, quod utrumque verum sit, quod-
 que se reclinarit ad caput lecti adorabundus, & scipione se suf-
 fulcierit. B. Pfeifferus in dubiis Vea: utrumque quidem pariter pro
 vero agnoscit, sed de adoratione tantum civili, Josepho facta,
 exponit; quod tamen vix adeo ingens fidei documentum esset.
 B. S. Schmidius per πάβδου intelligit pedes lecti ex virgis vel scipi-
 onibus factos, ut sic nil aliud dicatur, quam quod ad caput le-
 cti

Eti, pedes ex virgis confectos habentis, se inclinaverit Jacob. Quod quamvis speciosum, longius tamen petatum videtur. MAGNIF. Dn. D. DE KRAKEVITZ in *Disput.* cui Tit. *Novum Philolog. Sacrae specimen, exhibens Harmoniam Pauli & Moysi circa Jacobum filiis Josephi benedicentem, habit: Rostoch: 1705.* elegantissime observat, Paulum non respicere ad *Gen. XLVII. 31.* sed ad *Gen. XLVIII.* descriptam Historiam, sensumque esse, quod Jacob benedicens posteris Josephi, adoravit super caput atque fastigium tribus Josephi, sive Ephraimum, qui praecipua pars (uti ἀντιποι accipi vult *Matth. XXIV. 31. Marc. XIII. 27. Luc. XVI. 24.*) τὰ πᾶσιδος, tribus (quia שׁוֹשֶׁבֶת & פִּאֶסְדוֹס posteros notant *Jud. XVIII. 19. XXI. 3. 6. Dev. I. 13. Jof. XIX. 13. XI. 1. Job. XV. 30. Ps. LXXX. 9. Dan. XI. 7.*) Josephi, cui multae praerogativae praefratre sunt concessae. Eandem sententiam suam etiam fecit Dn. M. Starckius l. c. Et in hac *Cel. Praeceptoris* sententia hac vice etiam acquiescimus: Sufficit, quod habeamus Jacobum in lecto precibus vacantem.

S. 4.

Locus precum maxime illustris erat & ille, in quo convenientes de DEI nomine concionabantur. Horum conventuum historiam fuisse hic nequere. his angustiis nimis ampla foret materia. Confidenter tamen assererem, quod, ex quo tempore in varias familias Adami posteritas divisae, non solum domi quilibet suae cum ecclesia domestica, externum DEO (qui sine soloecismo est אֱלֹהֵי אֲנִי, ut solide judicat *Magnif. D. D. Weidenerus Praeceptor & Patronus meus magnus, de articulis fidei qua fundamentum fiduciae generalis S. 4.*) cultum exhibuerit, sed & successu temporis plures familiae in unum congregatae fuerint ad publicum cultum. Et consensu quodam doctissimi & orthodoxi viri docent, *Gen. IV. 26. c. V. 3. 6.* ipsum tempus determinari, quando preces etiam in publicis conventibus recitatae, nato nempe Setho, post annum mundi circiter. 235. Sunt tamen & e contrario quamplurimi, qui hoc negantes, הוֹרֵר per profanavit exponunt, uti *Rasobi, Drusius* teste *Polo, Anton van*

B

Dalen-

Dalen &c. Idem agit famosus ille *Job. Bodinus*, qui in *Colloq. Heptaplom. MSC.* (cujus edit: pollicetur *Dn. Lyferus. gelehrte Zeitungen* 1720. p. 368.) *Lib. IV.* ait: quod scribitur *Gen. IV.* in fine, *ecate Sethi DEum coli cœpisse; plerosque fesellit ambiguitas verbi הוורל*, quod incipere & profanare significat. Et paulo post de profanatione accipit, quod tum temporis a DEO ad creaturas se contulerint. Vid. *D. Diecmanni inaug. sub Frankio. 1683. Cbilonii habit: de Naturalismo Bodini p. 26.* Sed ut pauca dicam, 1mo hoc loco de pia Sethi familia sermo est, 2do si illud valeret, sine dubio scriptum fuisset *הוורל שם הוורל* tunc profanatum est nomen Domini, vel tamen *ו* non adesset; quod etiam. *R. Aben Esra in h. l. vidit.* Sunt interim viri Celeberrimi, qui terminum invocationis publicæ hic exprimi, haud concedunt, rati, h. l. dici, quod inceperint se de nomine DEI appellare, scil: filios DEI, *Gen. VI. 2.* Hoc vult nuperrime *Dn. Starckius in Not. select. b. l. p. 25.* advocans testes, *Aquilam, Quistorpium, Haksanium, Varenium* (quod miror), *Clericum, l' Empereur, Bertramum, Job. Mich. Langium, Hillerum*, quibus addere potuisset *Heideggerum in Hist. Patriarch. P. I. p. 224. seqv.* & probare hoc vult ex *Jes. XLIV. 5. XLIII. 7. XLVIII. 1. LXX. 1.* Sed non ægre feret Vir Clar: quod & hæc loca rem confecisse, haud credamus. Nam *Jes. XLIII. 7. XLVIII. 1.* est Niphal, ubi alia ratio est. *Jes. LXX. 1.* in fallor, longe convenientius enim *B. Luthero* de invocationis neglectu accipimus, quia contextus oppositio hoc requirit, quod DEUS clamet se illis adesse, qui eum tamen non invocant. Sic unicus remaneret locus, in quo ad huc dubium oriri posset, an prætensa significatio necessario hoc loco valeat. Contra in ipsa Genesi hæc constructio sæpius occurrit. Hinc non tantum *Dn. D. Buddeus* dubius est, sed alii quoque de invocatione & publico præconio interpretantur, e. g. *Lutherus, Calovius in Bibl. illust. h. l. & in Comment. h. l. Varenius in b. l. p. 411. seqv. Rungius in h. l. p. 261. seqv. Pfeifferus in Dabiis Vexat. in b. l. Majus in Oeconomia V. T. p. 289. D. Joachim. Langius. l. c. p. 15. Schumacherus, teste fama erudit. P. 61. p. 3. & alii.* Imo fateor, me huic ma-

magis quam præcedanz eapositioni favere, quia in Gen: constanter ita accipitur, & in plurimis locis, ubi præcedens expofitio locum non habet. Gen. XII. 8. Abraham circa Bethel habitans, **וַיִּבֶן אֱלֹהִים אֹתוֹ** ibi erecto altari **וַיִּקְרָא בְשֵׁם יְהוָה**. An ibi iterum demum appellari cœpit de nomine DEI f. filius DEI? An nomen hoc intermisit deinde donec Gen. XIII. 4. eo rediret **וַיִּקְרָא בְשֵׁם יְהוָה** & ibi iterum appellaretur filius DEI? anne potius iteratò ibi coetu solemniori invocavit DEI nomen cultumque DEO exhibuit? Item, an in Beerfaba demum Gen. XXI. 33. iterum tantum ibi appellatus est **בְּשֵׁם יְהוָה** DEI nomine five filius DEI? anne potius & ibi restaurare est annexus cultum DEI sòlenniorem? Quid Gen. XXVI. 25. Isaac in Beerfaba? anne & ille invocavit **בְּשֵׁם יְהוָה** nomen DEI adorans. Hinc constabit, quod & hoc loco ita commode possit accipi. Vix tamen quis credet, & a sacris solennibus Jacobi Gen. XXVI. 1. abfuisse preces.

§. 5. Preces quoque sine respectu ad locum habito, inter ipsas operas, antiqvos fudisse, non improbable erit illi, qui quodammodo Patrum pietatem novit. Exemplum vero perbent Israelitz in Ægypto, variis fracti molestiis, hisque malis ad DEUM compulsi Exod. II. 23. ex ipso labore, vel inter labores, clamant ad DEUM. Ita enim **מִן הָעֲבֹרָה** exponi debere, reor, cum dicitur: **וַיִּאָּחֲזוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבֹרָה וַיִּזְעֻקוּ וַיִּשְׁעוּ אֶל הָאֱלֹהִים מִן הָעֲבֹרָה** *& ingeminarunt filii Israel e labore five inter labores, & clamaverunt, & vociferatio eorum ascendit ad DEUM ex ipso labore.* Si enim **מִן** hoc loco idem esset quod *propter*, facilius fuisset dictum **עַל** vel **כְּעֹרָה** &c. Et quid? si etiam evinceret, **מִן** hoc loco idem esse quod *propter*; attamen vix mente concipi posset, quod non inter tot cruciatus sæpe gemitus, lacrymas, profuderint. Gen. XXIV. 62. Isaacum in agro precatum esse hac vice, quia nobis hujus loci tractationem differre convenit, ut probabile supponimus. Eodem etiam capite Eliezer tum ante urbem, tum in domo, ubi paranymphum agebat, calidas ad DEUM preces mittere, nullus dubitavit; Quod de ipso Mose ex Exodo

B 2

similiter

similiter constat. Inter ipsas quoque armorum catervas *Melchisedeck Gen. XIV. 19, 20.* preces & vota fudit. Ut certum enim supponimus, quod Melchisedek non ipse filius DEI humana forma apprensus fuerit, ut volunt *Cunæus in Repub. Ebr. lib. III. c. 3. p. m. 369.* cui *Cel. Schudtius in Comment. Ps. CX. p. 293. seq.* asseclas jungit *Cræfium, Gaillardum, Molinæum, Altingium, J. d' Outrein.* Quibus se etiam associavit *Starkius not. in Epist. ad Ebr. p. 47. seq.* Nec nos cum *Ifingio l. c. p. 42.* & *Clerico in Comment. in b. l. Melchisedecum Cananæum aliquem dicimus.* Placet nobis sententia Theologorum nostrorum, Melchisedekum pium aliquem fuisse ex Patriarchali Ecclesia. Conferri possunt *Dn. D. Buddeus l. c. p. 263. seq. D. Langius l. c. p. 62. seq. & in Mysterio Christi & Christianismi in fasciis typicis V. T. p. 160. seq. Dn. M. Schudt, l. c. p. 294. seq. Dn. M. Rollius in Tr. de Theologo nobili, B. Pfeifferus in dubiis vex. b. l. B. Varenius in Decad. b. l. B. Rungius b. l. B. Habichorst in Tr. de Melchisedeco, Heideggerus in Hist. Patriarch. P. II. p. 48. seq.* Precati ita alii pii, jam in montibus, ut Moses & Abraham, jam in Sylvis ut Hagar, jam vero in aliis locis. Ut ex his dispalescat, pios Patriarchas nullam sanctitatem locorum in mente habuisse.

S. 6.

Quod ad tempus attinet, *Cel. Buddeus* pietati Abrahami & aliorum piorum, statas horas orandi habuisse, conveniens putat; nullum tamen tempus constituerunt, quasi magis sanctum, nullum etiam, quasi ad preces ineptum, reprobarunt. Non alligarunt preces ad horas, multo minus exauditionem DEI, quemadmodum somniat *Cedrenus*, cujus verba exhibui *in der wohlge wandten Zeit. p. 7.* Nec cum quibusdam, noctu portas cæli clausas putarunt. Sed, omni tempore eos esse precatos, deprehendo. *Exod. XVII. 12.* Mose per totum fere diem orat. Nam vespertino tempore mandavit Jozux, ut se ad pugnam paret, addens מחר *cras, stabo.* Sic suffulcientibus Hure & Aarone oravit usque ad occasum solis. *R. Sal. Ben. Melech* quidem מחר exponit in genere de die sequente: היום תיום כי יכיא אחר היום שהוא בו *notatur dies ille, qui secutus est eum, in quo tunc vivebat.* RASCHI item exponit: בעת המלחמה *tem-*

tempore belli. Sed ipsum impendens periculum, & ipse mos bel-
lantium, mututinum tempus amantium (unde & scripturæ saepe
רשון בוקר e. g. *Jos. III. 1.*) probant, quòd a matutino tempore
orare cœperit. Matutinis quoque horis Lot precatus est *Gen. XIX.*
siquidem post has demum preces, & cum ipse voti damnatus ur-
bem expetitam intrasset, additur: השמש יצא על הארץ Cum
aliquot diei horæ præterissent, Moses precibus incumbit *Exod.*
IX. 29. collat. v. 13. Forte circa meridiem Ismael & Hagar *Gen.*
XXI. 14. seq. Eodem diei æstu pariter Abraham *Gen. XVIII. 1. seq.*
כחום היום quod, recte *Jonathan Ben Uziel* exponit, in vehementia
f. æstu diei. Ita quoque alii, teste *Polo*. Forte circa meridiem Isaac be-
nedicens Esau *Gen. XXVII. 39. seq.* Die vero inclinante Elieser
precatus est *Gen. XXIV. 13. seq.* quia v. 11. hoc factum esse dicitur:
לעת ערב לעת צאת השואכה circa vesperam, cum mulieres
exeunt, ut hauriant aquam. *Ubi Josephus Lib. I. Antiqu. C. XVI.*
p. 22. in rem nostram notat, eum quæsiuisse, ibidem pernoctare
ἔτι προσετέρετο ἡσπέρῃ τῆς νοκτὸς αὐτὸν ἀφαιρούμενος. Ipse & paulo
ferius, post additionem in tecta, lotionem pedum, aliasque
intervenientes ceremonias. Circa idem fere tempus Jacob. *Gen.*
XXXII. 10. quia in eodem loco noctem egit. v. 14. Paulo ante
occasum solis Isaac in agrum egressus *Gen. XXIV. 62.* ut preci-
bus invigilet, secundum *B. Lutheri* sententiam, qui vertit: zube-
ten. Hoc cum dico, & de tempore & de actu Isaaci quædam
afferre cogor. De temporis momento facer textus nos dubitare
non finit, exprimens רפנות ערב *B. Lutherus*: umb den Abendt.
Onkelos למפני רמשה antequam adesset vespera. *Targum Jonathanis*
לערוני רמשה circa vesperam. *Rabbi salom. Ben Melech.* בשהערב
פונה ובא cum vespera respiceret & veniret. *R. Aben-Esra* קרוב
שביאת השמש paulo antequam occideret sol. Sunt quidem, qui,
teste *Polo*, לפנות ad Isaacum referunt, quod exiverit, ut aspiciat
astra, vesperscente cœlo apparentia. Sed vix his accedes. Si enim
S. scriptor hoc exprimere voluisset, potius dixisset, quod Isaac
iverit spectatum כוכבים vel שמים cœlum, vel stellas.
vel simile quid, non ערב, ex quo sensus prætensus difficilijus
B 5 longe

longe inferitur. Vel tamen scriptum extaret, quod Isaac spectarit
 ערב אל vel לערב, quæ phrasis crebro occurrit. Jam vero phra-
 sis nostræ simillima in ea significatione, ut ortum s. initium ve-
 speræ notet, legitur *Deut. XXIII. 12.* qui locus toti huic negotio
 lucem aliquam affundit. Ita vero se habet: והיה לפנות ערב
 ירחץ כמים וכבוא השמש יבוא אל חוך המחנה: *Et fiet, cum re-
 spicit s. instare incipit vespera, tunc lavabit se aqua, scil. איש אשר
 לא טהיר מקרי לילה* & *cum sol occidit, vaniet in castra.* In quo loco
 phrasin ערב לפנות non plane male exponit ר"ש annotando, sensum
 esse cum שמשו סמך לערב סמך *sol inclinatur ad occidentum. R. Ab. Esra* ve-
 ro hanc dat exegefin: כשעם כי פנה היום גם חווק הוא זה:
 לדברי ח"ל והמכחשים אמרו כי לפנות כסו לפני ול"ל
 אמרו כלום ו"ל כי טעמו כאשר יחל הערב לפנות והנה
 אחר שאמר הכתוב לפנות ערב אמר וכבוא השמש הנה
 קודם הערב וכן לפנות בקר קודם זרח השמש:
*i. e. Exponi debet sicut Jer. VI. 4. respicit, s. inclinatur dies; & huic exegefin
 suum est robur in verbis sapientum. Sed mendaces quidam dixerunt,
 quod לפנות idem sit, quod coram, s. ante; sed nihil solidi protulerunt.
 Et sunt quoque, qui dicunt, quod notet, inclinare in vesperam.
 Et ecce, postquam dixisset scriptura, instante nocte, dixit demum, quod
 occidat sol. Ecce antecedit vespera, & ita ad respicere matuta antecedit
 ortum solis. Res in loco nostro difficultate caret, siquidem
 inclinatio noctis antecedit, qua impurus se abluit, & tum post
 occasum solis, purus declaratus in caltra redit. Robur hoc accipit
 ex phrasi opposita לקר לפנות, respiciente matuta, quæ
 notat tempus ante solis ortum post auroræ ortum, e. gr. *Exod. XIX. 26. Psalm. XLVI. 6.*
 Ergo, vi contrariorum, nostræ loquendi ratio notabit tempus occasum solis proxime
 antecedens. Et in loco *Jer. VI. 4.* cognata phrasis פנה היום exponitur statim
 de tempore quo crescunt עללי ערב *umbra vespertina.* Quod igitur
 ibi cognatum certo notat, & h. l. notabit. Tempus sic quidem,*

dem, quo Isaac exiverit לשוח, constat; sed de actu
 lis est, an precatum exiverint. *D.D.F. Langius H. E. V. T.*
p. 76. vel anceps est, vel voci duplicem sensum tribuit,
 scribens: *sub vesperam, consueto fortassis more, לשוח*
 (Gr: ἀδολεσχῆσαι) *ad exercitium s. recreationem corporis &*
animi, sive ad pie meditandum orandumque egressus. R.
 SAM. BEN. MEIR ita fatur: ויצא יצחק לשוח

כשרה כרכתוב וכר שיח השדה: כלומר לשער
 אילנות ולראות עניני פועלין ואז כהיותו כשרה ראה

גמלים וגו'. Sensus est, quod notet latere inter fruti-
 ces s. arbores, cum שוח השדה *Gen. II. 5.* notet fruti-
 ces terræ, quodque sic observare voluerit, quid agant
 laboratores in agro, et ita agendo viderit camelos veni-
 entes. Idem fere *R. A. Esra*, de arboribus השוחים
ut abambulet inter frutices. In מכלל יופי h. l. recensita

שיח לשוח בשדה בין: ויא לשוח בשדה בין
 השיחים מענין תחת אחר השיחים, quod quidam
 exponant, quod ambularit inter frutices, uti *Gen. XIX.*
15. dicitur, sub unam ex arboribus. *B. Pol. Lyserus in*
Isaaco p. 261. ait: *vel solus ad orandum, vel aliis comitatus,*
ad confabulandum. Nec plane abit *Heideggerus l. c. P. II.*
Ex. XI. 5. XI. p. 331. 399. Alii huic voci significatum cogitan-
 di s. meditandi tribuunt: e quorum partibus est *D. D.*
Buddeus H. E. V. T. Tom. 1. p. 384. 399. qui tamen colligit,
 adfuisse preces, quia probabile, eum de rebus divinis
 cogitasse. Quoniam itaque reliqua vel paullulum a vor-
 cis proprietate recedunt, vel loco huic vix conveniunt,
 & deambulatio satis indigitata fuisset, sine mentione ar-
 bustorum, cum calor diei jam decreverit: expositio et-
 iam nobis illa placet, quæ dicit, Isaacum ad preces exi-
 visse. Precum significatu vox שיח venit *Pf. CII. 1.* ubi
 dictum

dictum est, quod homo pauper s. miser coram DEO effundat שיתן preces suas. Exponunt mecum *B. Lutherus B. Rungius Comm. h. l.* nec non *Grotius c. l. Targum* similiter utrumque. *Onkelos* quidem vertit: ונפק יצחק לצלחה כחקלה & *exivit Isaac, ad precandum in agro.* *Fonathan* vero: ונפק יצחק לצלחה כחנפי כרה. *exivit Isaac precatum foras.* *Isaacides h. m.* interpretatur: לשון שיחור הפלה כמו ישפור שיחור (Ps. CII. 1.) *effundet preces suas.* *R.* quoque *S. b. Melech.* ענינו דבור. *Vox hæc significat preces.* Gentes ne quidem nocturnum tempus penitus ad preces ineptum judicasse, *Homerus Odysf. 2.* prodit, referens, quod *Ulysses* in itinere pro felici reditu adoraverit noctu *Minervam.* Ut itaque *Cicero* pro *Cluentio* preces *Sassix* nocturnas non reprehendat adeo ob tempus illegitimum, sed ob malitiam animi ejus: *Quia etiam, ait, nocturna sacrificia, que putat occultiora esse, sceleratasque ejus preces cognovimus.* Nocturno tempore precatuſ est *Abraham Gen. XV. 5.* ubi *DEus* eum foras eduxit, ut stellas numerat. Licet *R. Jude* subscribere non audeam, quod in nocte *Paschali* id sit factum. Nocturno pariter oravit *Jacob Gen. XXXII 24. sqq.* cum filio *DEI* (conf. *Calv. Bibl. Illustr. h. l. coll. Hof. XI. 4.*) luctatus, & quidem sub auroræ ortu. Temporis circumstantia clara est, quia v. 53. noctu suos dimisit & v. 57. aurora oriri dicitur.

Sufficiant hæc quoad tempora & loca precantium ante legem ceremoniam, magna festinatione annotasse. Reliquos harum precum ritus quominus hac vice addamus, tempus haud permittit. Sit interim

SOLI DEO GLORIA,

PRECANTIUM.

dem, quo Isaac exiverit לישוח, col-
lis est, an precatum exiverint. D.D.7.
p. 76. vel anceps est, vel voci duplici
scribens: sub vesperam, consueto for-
(Gr: ἀδολεσχίσηαι) ad exercitium s. rec-
animi, sive ad pie meditandum orana-
SAM. BEN. MEIR ita fatur:

ל שיה השדה: כלומר לשעה
ני פועלין ואז כהיותו בשדה ראה
גמלים וגו'. Sensus est, quod note-
ces s. arbores, cum שיה השדה Gen-
ces terræ, quodque sic observare vol-
laboratores in agro, et ita agendo vi-
entes. Idem fere R. A. Esra, de arborib-
ut abambulet inter frutices. In ופי

sententia de precibus, additur: בין
יחיים מענין תחת אחר השוחים
exponant, quod ambularit inter fru-
is. dicitur, sub unam ex arboribus.
Isaaco p. 261. ait: vel solus ad orandum
ad confabulandum. Nec plane abit H
Ex. XI. s. XI. p. 331. 199. Alii huic voci fig-
di s. meditandi tribuunt: e quoru
Buddens H. E. V. T. Tom. 1. p. 384. 199.
adfuisse preces, quia probabile, eu
cogitasse. Quoniam itaque reliqua v
cis proprietate recedunt, vel loco hu
& deambulatio satis indigitata fuisset
bustorum, cum calor diei jam decre-
iam nobis illa placet, quæ dicit, Isaa
visse. Precum significatu vox שיה

15
e actu
E. V. T.
tribuit,
לשוח
oris &
s. R.
ויצו
כשרה
אילנות
fruti-
fruti-
agent
s veni-
ללכת
censita
ויא
uidam
XIX.
erus in
pitatus,
P. II.
ogitan-
D. D.
olligit,
divinis
a vo-
niunt,
ne ar-
itio et-
es exi-
t. ubi
lictum

